

Dzimumu līdztiesības komitejas 42. sēde

PROTOKOLS Nr. 14

Rīgā, Zoom platformā plkst. 14.00

2024. gada 13. martā

Sēdi vada:

Ingus Alliks, Labklājības ministrijas (turpmāk – LM) valsts sekretārs, Dzimumu līdztiesības komitejas (turpmāk - Komiteja) vadītājs

Sēdē piedalās:

Agnese Gaile, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

Kitija Eglīte, Satiksmes ministrijas Attīstības un finanšu plānošanas departamenta Stratēģiskās plānošanas un finanšu nodaļas vecākā referente

Liene Gundare (Aizvieto Karīna Elizabete Deaku), Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Madara Kanasta (Aizvieto Beatu Joniti), Centrs “MARTA” jaunatnes programmu vadītāja

Elita Kresse, biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” padomniece ārējo sakaru jautājumos

Anna Elīza Lazdiņa, Ārlietu ministrijas Starptautisko organizāciju un cilvēktiesību departamenta Cilvēktiesību nodaļas vecākā referente

Anete Ilves, Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas nodaļas vadītāja

Rota Lāce, Latvijas Jaunatnes padomes viceprezidente

Pēteris Leiškalns, biedrības “Latvijas Darba devēju konfederācija” sociālās drošības eksperts

Daina Mežecka, Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā padomniece

Linda Naudiša, Kultūras ministrijas Sabiedrības integrācijas departamenta Sabiedrības integrācijas un pilsoniskās sabiedrības attīstības nodaļas vecākā referente

Ronalds Petrovskis, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākais referents

Sandris Rāgs, Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas jurists

Maija Strazdiņa, Aizsardzības ministrijas Struktūras un militārā personāla attīstības plānošanas nodaļas vecākā referente

Ērika Todjēre, Valsts Kancelejas Cilvēkresursu politikas nodaļas vadītāja

Agnese Zarīte, Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja konsultante

Žanete Zvaigzne, Finanšu ministrijas Budžeta politikas attīstības departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītāja vietniece

Uzaicinātie dalībnieki:

Gunita Delijeva, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta vecākā eksperte

Jānis Ilgavižs, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Valsts ilgtspējīgas attīstības plānošanas departamenta Reģionālās attīstības plānošanas nodaļas vecākais konsultants

Diāna Jakaite, LM Valsts sekretāra vietniece

Evija Kūla, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktora vietniece

Linda Liepa, LM Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktora vietniece

Kristīne Niedre-Lathere, Izglītības ministrijas valsts sekretāra vietniece vispārējās izglītības jautājumos

Inese Upīte, LM Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte

Sanita Vasiļjeva, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktore

Zita Veldze, LM Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktora vietniece

Sēdē nepiedalās:

Līga Bāriņa, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” biedre, Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētāja vietniece

Lauris Bokišs, biedrības ģimenes atbalstam ”Tēvi” loceklis

Karīna Elizabete Deaka, Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Dace Helmane, biedrības “Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūts” valdes locekle

Inete Ielīte, biedrības “Latvijas Bērnu forums” valdes priekšsēdētāja

Beata Jonīte, Biedrības “Centrs MARTA” politikas koordinatore

Edīte Kalniņa, biedrības “Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls” valdes līdzpriekšsēdētāja

Ainars Nābels-Šneiders, Zemkopības ministrijas Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departamenta vecākais referents

Kristīne Pakārkle, Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece

Linda Romele, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” eksperte izglītības, nodarbinātības un sociālajos jautājumos

Eva Selga, Latvijas personāla vadīšanas asociācijas valdes priekšsēdētāja

Jānis Šnakšis, Zemkopības ministrijas Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departamenta direktora vietnieks

Inta Šusta, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte

Sēdi protokolē:

1. Darba kārtības apspriešana.

I. Alliks iepazīstina ar sēdes darba kārtību un jautā, vai Komitejas locekļiem ir kādi papildinājumi piedāvātajai darba kārtībai. Iebildumi vai priekšlikumi par darba kārtības papildināšanu vai maiņu netiek saņemti, tādēļ Komitejas vadītājs aicina sākt Dzimumu līdztiesības sēdi.

Sēdes sākumā Komitejas vadītājs informē, ka šī sanāksme tiks veltīta jautājumiem par darba un ģimenes dzīves saskaņošanu, īpaši domājot par vecākiem, kuriem ir bērni pirmsskolas vecumā. Ņemot vērā, ka atbalsts vecākiem bērna aprūpē un darba un privātās dzīves līdzsvara veicināšanā ir iesaistītas dažādas puses – pašvaldības, Labklājības, Izglītības un zinātnes ministrija, kā arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, sociālie partneri, esam lūguši saistītajām ministrijām sniegt viedokli un idejas atbalsta attīstīšanai. Ir noteikts normatīvais ietvars un tiek īstenoti atbalsta pasākumi, lai vecāki varētu pēc iespējas līdzvērtīgāk iesaistīties bērnu aprūpē, tāpat tiek nodrošināti bērnu aprūpes pakalpojumi, taču joprojām vecākiem ir jāsaskaras ar dažādiem izaicinājumiem. Komitejas vadītājs norāda, ka šo sanākumi vēlas veidot kā sarunu-diskusiju, kur tiek uzklausītas Komitejas locekļu domas un priekšlikumi gan par jau plānotajiem pasākumiem, gan iecerēm darba un ģimenes dzīves veiksmīgākai saskaņošanai.

Vienojas:

apstiprināt darba kārtību.

2. Priekšlikumi finansiāla atbalsta pilnveidei vecākiem mazu bērnu aprūpes jomā

Komitejas vadītājs aicina sniegt aktuālo informāciju par priekšlikumiem finansiāla atbalsta pilnveidei vecākiem mazu bērnu aprūpes jomā Labklājības ministrijas valsts sekretāra vietnieci D. Jakaiti.

D. Jakaite sniedz prezentāciju par galvenajām plānotajām izmaiņām un apsvērumiem, lai pilnveidotu finansiālo atbalstu vecākiem mazu bērnu aprūpei. Prezentācijas sākumā tiek norādīts, ka, runājot par atbalsta pasākumiem šajā jomā, ir nepieciešams koncentrēties uz vairākiem aspektiem: izglītības un veselības pakalpojumu pieejamību un attīstību, adekvātu finansiālo atbalstu, kā arī kopējo ekonomisko drošību valstī. Labklājības ministrija ir veikusi izvērtējumu par pabalstiem, kas ir saistīti ar bērnu aprūpi. Šie jautājumi ir apspriesti arī ar nevalstisko sektoru (2024. gada 4. janvārī). Kopumā tika saņemti 64 pārnozaru priekšlikumi finansiālā atbalsta pilnveidei.

Prezentācijā tiek sniegta informācija par galvenajiem raksturojošajiem rādītājiem, plānotajām izmaiņām un to finansiālo ietekmi, kā arī par nevalstiskā sektora priekšlikumiem pieejamajam finansiālajam atbalstam – vecāku pabalstam, ģimenes valsts pabalstam, bērna piedzimšanas pabalstam, pabalstam aizbildnim, atlīdzībai aizbildnim, audžuģimenei un adoptējamā bērna aprūpei, bērna adopcijas pabalstam un atlīdzībai par bērna adopciju.

Pēc prezentācijas P. Leiškalns norāda, ka šobrīd ir zems atbalsts bērna mātei, it īpaši, ja nav iespējams savienot nodarbinātību ar pabalsta saņemšanu, kā arī ir zemas sociālās iemaksas. Saistībā ar vecāku pabalsta izmaksu, ja persona grib strādāt, P. Leiškalns norāda, ka nepiekrīt, ka šis ir pretrunā ar apdrošināšanas principu, jo tad šī pretruna rodas arī gadījumos, kad persona saņem pensiju un vienlaikus ir nodarbināta. Ja uz kopīgu mājsaimniecību skatās no dzimumu līdztiesības perspektīvas, kad bērns ienāk ģimenē, abi divi vecāki samazina savu darba slodzi uz pusi – viens no vecākiem saņem vecāku pabalstu 50% apmērā, savukārt otrs vecāks nesaņem ienākuma krituma atvietošanu nekādā apmērā. P. Leiškalns norāda, ka šī situācija ir pretrunā ar dzimumu līdztiesības principu, kā arī tas neveicina abu vecāku iesaisti bērna kopšanā. Šobrīd jaunām sievietēm ir ļoti būtiski, lai viņas var bērna kopšanas periodā būt nodarbinātas, jo tas ietekmē viņu nākotnes karjeru. P. Leiškalns atbalsta plānus par bērna kopšanas pabalsta palielināšanu, vienlaikus ir nepieciešams domāt par to situāciju, kad jaunām sievietēm, kurām uzreiz pēc studiju pabeigšanas piedzimst bērns, nav kvalifikācijas perioda. Šeit vajadzētu domāt par papildu atbalstu – vecāku pabalsta aizvietošanu (43,75% no minimālās algas), kas tiktu maksāts no pamatbudžeta.

D. Jakaite norāda, ka šādi risinājumi, kur apdrošināšanas sistēmas ietvaros divi cilvēki saņem vienu ienākuma zuduma kompensāciju par vienu un to pašu nav izplatīti un praktizēti arī citās valstīs. Vienlaikus ir saprotama doma par papildu atbalsta sniegšanu, tādēļ tad, kad notiks darbs pie vecāku un bērna kopšanas pabalsta izmaiņām, būs nepieciešamas kopīgas diskusijas, lai rastu labāko risinājumu. Saistībā ar gadījumiem, kur persona strādā un saņem sociālās apdrošināšanas pabalstu, kura mērķis ir kompensēt ienākumu zudumu, D. Jakaite norāda, ka pensiju situācija ir mazliet cita. Apdrošināšanas pabalsta mērķis ir kompensēt ienākumu zudumu. Vienlaikus vecāku pabalsta kontekstā LM gribētu atteikties no šīs idejas, jo gan Lietuvā, gan Igaunijā tas nav apdrošināšanas pabalsts, tādēļ būs nepieciešamas diskusijas, kā būtu pareizāk organizēt šo atbalsta veidu, lai abi vecāki būtu motivēti iesaistīties bērnu aprūpē un vienlaikus tiem ir iespēja sevi realizēt darba tirgū.

Sniegtā prezentācija pēc sanāksmes tiks ievietota LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas (ES) 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem pārņemšana – pirmie secinājumi

LM Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte I. Upīte sniedz prezentāciju par Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas (ES) 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem (turpmāk – Direktīva) pārņemšanu Latvijā un pirmajiem secinājumiem.

I. Upīte prezentācijas laikā informē par galvenajām izmaiņām, pārņemot Direktīvas prasības, kā arī par aktuālo statistiku. Lielākās izmaiņas pēc Direktīvas pārņemšanas ir saistītas ar 2 mēnešu nenododamās vecāku pabalsta perioda daļas ieviešanu, lai veicinātu abu vecāku iesaisti bērna aprūpē. Kontekstā ar statistikas datiem – joprojām lielākā daļa vecāku pabalsta saņēmējas ir sievietes. Aktuālo situāciju bieži vien ietekmē pirmsskolas izglītības pakalpojumu

nepieejamība. Saistībā ar nenododamās daļas izmantošanu iezīmējas tendence, ka sievietes 2 mēnešu periodu izmanto vienlaidus, savukārt vīrieši šo periodu izmanto pa daļām.

Kopumā saistībā ar jauno noteikumu ieviešanu nav saņemtas daudzas sūdzības vai jautājumi, vienlaikus joprojām ir nepieciešams informēt personas par dažādajiem pieejamajiem atbalsta veidiem, ņemot vērā atbalsta klāstu.

Sniegtā prezentācija pēc sanāksmes tiks ievietota LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

4. Progress un turpmākie soļi bērna aprūpes pakalpojuma attīstībā un iespējas grozīt Izglītības likumā noteikto vecumu

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāvis Jānis Ilgavižs sniedz prezentāciju par pirmsskolas pieejamības pakalpojumu pieejamību un tās uzlabošanu pašvaldībās. Šobrīd rinda uz pirmsskolas izglītības pakalpojumu ir 6000 bērnu. Pirms četriem gadiem šī rinda bija 10 000. Pašvaldībām ir pieejami dažādi instrumenti, lai veicinātu gan jaunas infrastruktūras radīšanu, gan pakalpojumu pieejamību.

Tā, piemēram, aizdevumi jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecībai vai esošo izglītības iestāžu paplašināšanai ir pieejami kopš 2020. gada – īstenojot 23 investīciju projektus ir radītas 2933 jaunas vietas pašvaldību iestādēs. 2023. gadā pašvaldībām bija iespēja saņemt valsts budžeta aizdevumus, lai veiktu investīcijas esošās infrastruktūras attīstībā. Arī 2024. gadā pašvaldības varēs saņemt valsts budžeta aizdevumus.

Kontekstā ar ES fondu atbalstu ir paredzēts finansējums, lai veiktu jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu būvniecību un esošo iestāžu paplašināšanu, kā arī finansējums, lai sniegtu atbalstu pašvaldībām privātā pirmsskolas izglītības pakalpojuma un bērnu uzraudzības pakalpojuma iegādei. Ir plānots, ka tiks radītas 1070 jaunas vietas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs, kā arī pirmsskolas izglītības pakalpojumu saņems 1239 bērni.

Tāpat Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija katru gadu apkopo un publicē tīmekļvietnē informāciju par pašvaldību līdzfinansējumu šajā jomā. Pašvaldību līdzfinansējums katru gadu palielinās.

Pēc prezentācijas E. Kūla norāda, ka pēc prezentācijā sniegtās informācijas, bērnu pieskatīšanas pakalpojums, izmantojot mazākas investīcijas, aptver lielāku bērnu skaitu. Ņemot vērā šo aspektu, iespējams, būtu jādome par lielāku investīciju ieguldīšanu bērnu pieskatīšanas pakalpojumā. Vai ir bijis šāds izvērtējums?

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāvis norāda, ka šie ir saskaņoti rādītāji ar Eiropas Komisiju, vienlaikus jāpiekrīt, ka pašvaldībām ir nepieciešams izvērtēt investīcijas atkarībā no to vajadzībām un rindas lieluma. Tāpat ir pašvaldības, kurās rindas problēmu nevarētu atrisināt ar bērnu pieskatīšanas pakalpojumu un ir nepieciešamas plašākas investīcijas infrastruktūras nodrošināšanā.

D. Jakaite jautā, vai, ņemot vērā finansiālo situāciju pašvaldībās, pašvaldībām joprojām ir interese par aizdevumu programmu?

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāvis norāda, ka ir pašvaldības, kurām joprojām ir interese par šo aizdevumu programmu. Īpaši liela interese ir tieši par remonta iespējām jau esošajām iestādēm.

Turpinājumā informāciju par Izglītības un zinātnes ministrijas skatījumu par iespēju grozīt Izglītības likumā noteikto vecumu pirmsskolas izglītības iegūšanai no viena gada vecuma sniedz Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāra vietniece vispārējās izglītības jautājumos Kristīne Niedre-Lathere un Izglītības departamenta vecākā eksperte Gunita Delijeva.

K. Niedre-Lathere norāda, ka ir būtiski, ka nodrošinātais pakalpojums ir daudzveidīgs, ģimenēm pieejams, kā arī tam jābūt sinerģijā ar darba tirgus vajadzībām. Šobrīd gan Izglītības likums, gan Vispārējās izglītības likums kā obligāto vecumu nosaka 5 gadu vecumu. Savukārt, citi normatīvi paredz, ka pašvaldībām pirmsskolas izglītība jānodrošina no vismaz 1,5 gadu vecuma. Līdz ar to prakse dažādās pašvaldībās var atšķirties. Vienlaikus tiek norādīts, ka likums neaizliedz jau šobrīd pašvaldībām nodrošināt grupiņu atvēršanu bērniem, kuri ir sasnieguši 1 gada vecuma. Šeit ir jāapzinās arī dažādie izaicinājumi – bērnu pieskatīšanas pakalpojums un īstenojamā izglītības programma nav viens un tas pats. Ja tā ir pirmsskolas izglītības iestāde, tad tai jābūt licenzētai izglītības programmai, kurā ietilpst, piemēram, rotaļu elementi. Savukārt, aukļu pakalpojums nosedz to daļu, kas attiecas uz bērnu pieskatīšanu, kur ir citas prasības. Tāpat šajā kontekstā ir nepieciešams domāt par to, cik ilgs būtu šī pakalpojuma sniegšanas laiks šāda vecuma bērniem, kāds būtu nepieciešamais atbalsta personāls, ņemot vērā vecuma specifiku. Vienlaikus K. Niedre Lathere norāda, ka konceptuāli Izglītības un zinātnes ministrija ir atvērta šī jautājuma aktualizēšanai tuvāko trīs gadu laikā. Tāpat šis jautājums iet roku rokā ar Labklājības ministrijas prezentēto plānu par pabalstu sistēmas pārskatīšanu nākotnē.

D. Jakaite norāda, ka piekrīt, ka šis pakalpojums atšķirsies no citiem pirmsskolas izglītības pakalpojumiem, bet būtu nepieciešams skaidri saprast, vai Izglītības un zinātnes ministrija ir gatava pie šī jautājuma strādāt, ņemot vērā, ka Labklājības ministrija turpinās virzību uz pabalstu sistēmas pārskatīšanu? Šo aspektu būtu arī svarīgi saprast un sinhronizēt Demogrāfijas plāna kontekstā.

K. Niedre-Lathere norāda, ka šobrīd konkrēti šāds pasākums nav iekļauts darba plānā, vienlaikus šis jautājums noteikti tiks ņemts vērā, plānojot nākamo gadu darba plānus. Tāpat būtu nepieciešama plašāka diskusija par šāda izglītības modeļa ieviešanu Latvijā, jo līdz šim uzsvars ir bijis uz to, ka pirmajos dzīves gados bērns primāri tiek aprūpēts ģimenes vidē. Šīs pārmaiņas skartu arī dažādus bērnu labbūtības aspektus.

Komitejas vadītājs piekrīt, ka nepieciešama sabalansēta pieeja šajā jautājumā, vienlaikus ir nepieciešama sinhronizēta pieeja izglītības un pieskatīšanas pakalpojumu kontekstā, ņemot vērā gaidāmās izmaiņas pabalstu sistēmā.

G. Delijeva norāda, ka šobrīd ir iespēja nodrošināt izglītību līdz 1,5 gadu vecumam. Statistika rāda, ka šajā mācību gadā 5 bērni 0 gadu vecumā ir uzsākuši izglītību, bet pagājušajā mācību gadā tie bija 27 bērni. Šobrīd nav skaidrs, kādēļ ir tendence samazināties šo bērnu skaitam.

D. Jakaite norāda, ka pašvaldībās ir ļoti maz šādu pirmsskolas izglītības iestāžu, kas varētu nodrošināt pakalpojumu ļoti maziem bērniem. Šobrīd akūti pietrūkst pakalpojumi tiem

vecākiem, kuri grib atgriezties darba tirgū, bet kuriem ir bērns vecumā līdz 3 gadiem. Diskusija par pabalstu sistēmu labi iezīmē situāciju pirmsskolas aprūpes un izglītības jomā, kur trūkst pakalpojumu. Šo pakalpojumu attīstība ļautu ietaupīt līdzekļus, sasniegt Barselonas mērķus, kā arī bērni būtu ātrāk izglītības sistēmā, kur speciālisti varētu vēl ātrāk pamanīt un novērst arī vardarbības ģimenē gadījumus.

Komitejas vadītājs uzsver, ka būtu nepieciešams domāt par pieejamajiem speciālistiem, kuri šobrīd trūkst. Šis varētu būt viens no sarežģījumiem pakalpojuma nodrošināšanā.

K. Niedre-Lathere norāda, ka arī infrastruktūras pieejamība joprojām ir problēma. Šeit būtu nepieciešamas lielas investīcijas, lai nodrošinātu atbilstošu infrastruktūru konkrētā vecuma bērniem.

Sniegtā prezentācija pēc sanāksmes tiks ievietota LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

5. Citi jautājumi

Komitejas vadītājs jautā, vai kādam ir aktualizējami jautājumi sadaļā “Citi jautājumi”?

Sadaļā “citi jautājumi” nav aktualizējams neviens jautājums, tādēļ sanāksme tiek slēgta. Komitejas vadītājs informē, ka nākamā Dzimumu līdztiesības komitejas sēde ir plānota 24. aprīlī. Šajā sanāksmē tiks skatīti jautājumi, kas skar pētījuma rezultātus par vardarbības ģimenē un vardarbības pret bērnu datu monitoringa sistēmas izveidi, sieviešu higiēnas preču pieejamību meitenēm izglītības iestādēs, kā arī pētījumu par Latvijas un novadu sieviešu organizācijām.

Sanāksmi slēdz plkst. 15:50

Sanāksmes vadītājs

*Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko
parakstu un satur laika zīmogu*

I. Alliks